

Sistematska botanika V

Spermatophyta - semenke

Spermatophyta - SEMENKE

pojav pred 370 000 000 leti (devon)

razmah pred 250 000 000 leti (perm)

podobnosti s praprotnicami:

- izmena generacij (heterosporija, homologije!)
- gametangiji
- tkiva ("brst", evstela idr.)

Spermatophyta - SEMENKE

nove pridobitve:

- semenska zasnova → seme (trajna oblika)
- opašitev
- zgradba
 - monopodijalna razrast
 - traheje
 - spremeljevalke
 - olesenelo deblo

HOMOLOGIJE MED PAPROTNICAMI IN SEMENKAMI:

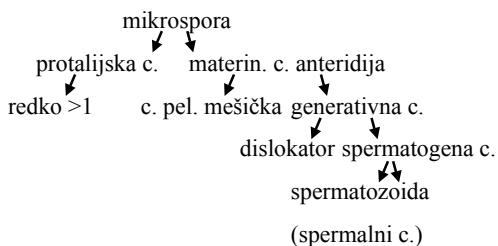
mikrosporofil	prašnik
mikrosporangij	pelodna vrečka
mikrospora	pelodno zrno
mikrogametofit (mikropotalij)	mikrogametofit
mikrogametangij	anteridijalna celica / ni
mikrogameta	spermatozoid / spermalno jedro

HOMOLOGIJE MED PAPROTNICAMI IN SEMENKAMI:

megasporofil	plodna luska / karpel
megasporangij	nucel (~semenska zasnova)
megaspora	enojedrni zarodkov mešiček
megagametofit (megapotalij)	primarni endosperm / večjedrni zarodkov mešiček
megagametangij	arhegonij / ni
megagameta	jajčna celica
mladi sporofit	kalček

RAZVOJ GAMETOFAITA

MIKROGAMETOFIT

RAZVOJ GAMETOFAITA

MEGAGAMETOFAIT

golosemenke:

pri mikropili 1-več arhegonijev, vsak 1 jajčna c. + 2 vratni c.

kritosemenke:

arhegonija ni, megagametofit navadno 8-celičen (4-32)

OPRAŠITEV

"prenos mikrospore (pelodnega zrna z razvitim mikrogametofitom) v bližino megaspore (ozioroma iz nje razvitega megagametofita), tako da za oploditev ni več potrebna atmosferska voda"

- receptivna mesta (oprašitvena kapljica / brazda)
- opraševalci (sprva veter, kasneje koevolucija)
- evolucija cveta in peloda

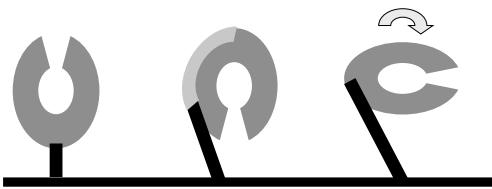
OPLODITEV

spermatozoid splava do jajčne c. (nekatere golosemenke)

pelodni mešiček zraste skozi tkivo in prinese **spermalni celici** do jajčne c. (vse ostale semenke)

SEMENSKA ZASNOVA

- integument (mikropila, →testa)
- funikulus, halaza
- atropna / anatropna / kampilotropna

SEMENSKA ZASNOVA IN SEME

- seme:** "z ovojem obdan mladi mirujoči sporofit (**kalček**) skupaj s **hranilnim tkivom**, ki kasneje služi kalčku za prve dni samostojnega razvoja"
- odlična prilagoditev na kopenske razmere
 - testa dobro varuje vsebino
 - razširjevalna funkcija (seme, kasneje tudi plod)

SEMENSKA ZASNOVA IN SEME

hranilno tkivo

- **primarni endosperm** (=megagametofit, haploidno tkivo)
 - **klični listi** (=specializirani založni organi kalčka, preobraženi listi, tkivo diploidno)
- [le pri kritosemenkah:]
- **sekundarni endosperm** (=rezultat dvojne oploditve, navadno triploidno tkivo)
 - **perisperm** (=preobražen nucel, diploidno materinsko tkivo)

org. nivoja: golo- in kritosemenke

GOLOSEMENKE

Gymnospermae

megasporofili prosti
(ne tvorijo pestiča)

semenske zaslove niso
zavarovane

oprašitvena kapljica

pelodna zrna unisulkatna

enojna oploditev s
spermatozoidi ali sperm.
celicami

KRITOSEMENKE

Agiospermae

megasporofili (karpeli)
zrasli v pestič

semenske zaslove skrite v
plodnici

brazda

pelodna zrna raznolika

dvojna oploditev s
spermalnima celicama

org. nivoja: golo- in kritošemenke

GOLOSEMENKE

Gymnospermae

KRITOSEMENKE

Angiospermae

megagametofit mnogoceličen
(primarni endosperm)

megagametofit maloceličen,
ni založno tkivo

arhegoniji ali brez

arhegonijev ni

lesnate rastline

lesne ali zelnate rastline

Izvor golosemen

- ni dokončno razjasnjen
- "Pteridospermae": raznolika skupina
- podobnosti v zgradbi že pri stranskih razvojnih linijah
- **integument**: od skupine megasporangijev se jih večina sterilizira in zraste v ovoj
- sem. zasnova pogosto obdana s "**kupulo**"
- mikrosorangijsi: urejeni vretenasto (→peltatni **prašnik**)
- kakih 10 izumrlih zgodnjih skupin semen!
- devon, karbon: golosemenke v podrstasti gozdov praprotnic

Lycopodiatae: † Lepidodendrales

- **drevesa**, sifonostela
- les spominja na **golosemenskega**, brez letnic, debela skorja
- mikrofili, ligule bolj obstojne
- **sekundarna debelitev** (!)
- korenine vilasto razrasle, z odpadljivimi koreninicami
- večinoma **heterosporija**, orjaški viseči strobilusi, megaspore <6 mm
- "Lepidospermae" **megasporofil kot SZ**
- **NISO PREDNIKI SEMENK!**

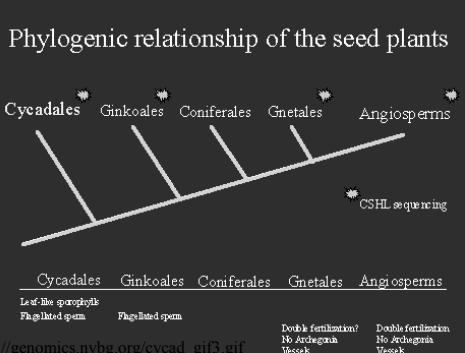

Polypodiatae: † Proptoteridiidae

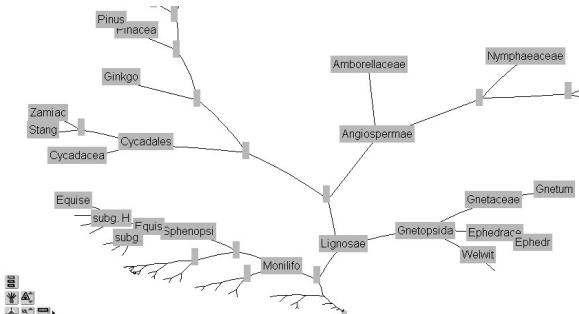
- (=Primofilices)
- potomci protovcev, heterogena skupina
- devon-perm
- **bifacialni kambiji**
- terminalni do robni sporangiji
- listi lahko še nesploščeni → **mahala**
- vilasto ožljjeni
- lahko s **palisadnim tkivom**
- protostela → **evstela**
- **večinoma** izosporne, evsorangijske
- 5 redov, npr. Archeopteridales
(=Progymnospermae→SELENKE!)

Semenke: izvor skupin 1

Semenke: izvor skupin 2

Golosemenke: klasifikacija

Cycadophytina

Gnetales:

Ephedraceae, Gnetaceae, Welwitschiaceae

Cycadales:

Cycadaceae, Zamiaceae ...

Coniferophytina

Ginkgoales: *Ginkgo biloba*

Pinales (~Coniferopsida):

Pinaceae, Araucariaceae, Podocarpaceae,

Cupressaceae, Taxaceae ...

LE ENA OD ZASILNIH REŠITEV!!

Golosemenke: Gnetales

- zelo raznolika skupina
- lesne rastline
- traheje!
- listi enostavni, nasprotni
- dvodomne
- M cvet: odevalo 1-2 para braktej, A₁₋₆
- mikrogametofit 3- do 5-celičen
- oploditev s pel. mešičkom
- atropna sz, 1 do 2 para braktej
- dvojna oploditev (*Ephedra*, *Gnetum*)
- pogosta žužkocvetnost (vonj, opaš. k.)
- 3 f., 3 g.

Golosemenke: Gnetales

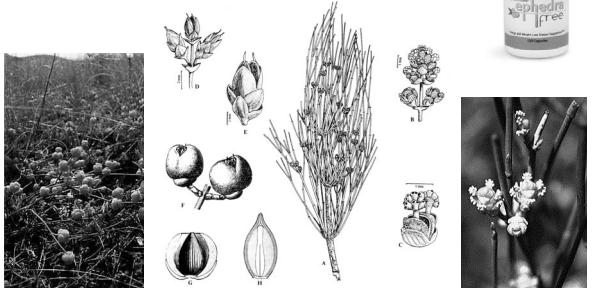
Welwitschiaceae:

Welwitschia mirabilis

Golosemenke: Gnetales

Ephedraceae:
Ephedra sp.

Golosemenke: Gnetales

Gnetaceae:
Gnetum sp.

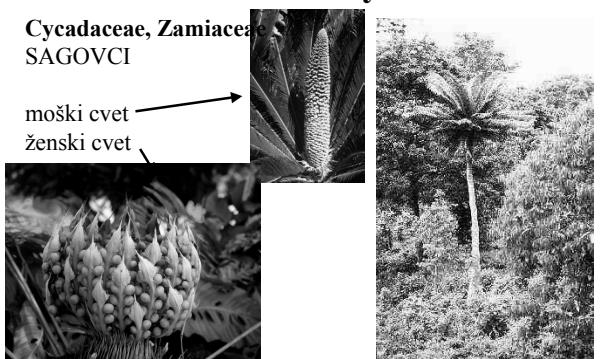
Golosemenke: Cycadales

- palmam podobna drevesa
- listi veliki, usnjati, pernato deljeni
- dvodomne rastline
- cvetovi terminalno, nav. kratki poganjki
- svetni elementi spiralasto, veliki
- "prašniki" luskasti, spodaj z več pel. vrečkami
- policiliatni spermatozoid <0,4 mm!
- pelodni mešiček služi pritrjanju v nucel
- plodna luska: 2-8 sem. zasnov
- sarko- in sklerotesta
- v koralastih koreninah simbioza z MZC

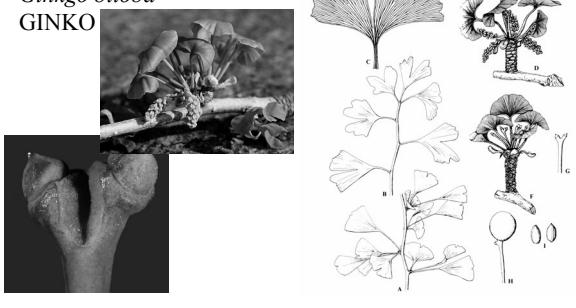
Golosemenke: Cycadales

Cycadaceae, Zamiaceae
SAGOVCI

Golosemenke: Ginkgoales

Ginkgoaceae:
Ginkgo biloba
GINKO

Golosemenke: Pinales

- ~Coniferopsida
- monopodijalna drevesa (grmi)
- pogosti smolni kanali
- listi vzporedno ožiljeni, igličasti/luskasti
- cvetovi enospolni
- M "mačičasti", prašniki 2-20 pel. vrečk
- mikrogametofit 4-40 celičen, sperm. c.
- oploditev s pel. mešičkom
- Ž večinoma v storžih (=socvetje)
- krovne in plodne (=cvet) luske
- integument 1 → sklerotesta
- vetrocvetke

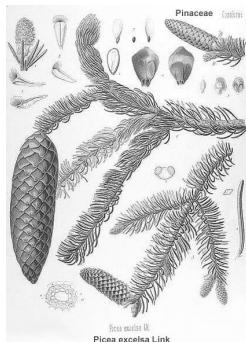
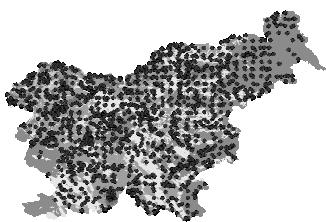
Golosemenke: Pinales

Pinaceae - BOROVKE:

subf. Abietoideae

Picea abies

SMREKA

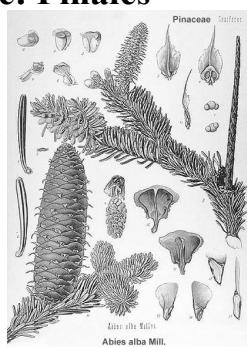
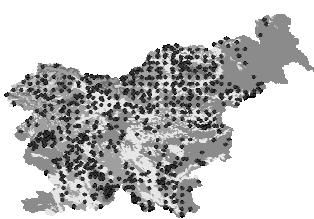
Golosemenke: Pinales

Pinaceae:

subf. Abietoideae

Abies alba

JELKA

Golosemenke: Pinales

Pinaceae:

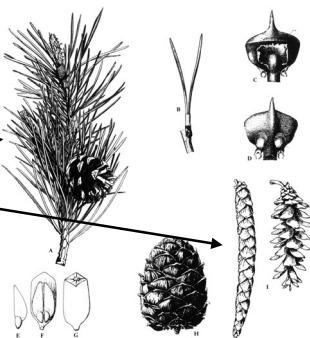
subf. Pinoideae

Pinus sp.

BOR

subg. *Pinus*

subg. *Strobus*

Golosemenke: Pinales

Pinaceae:

subf. Laricoideae

Larix decidua

MACESEN

Cedrus

CEDRA

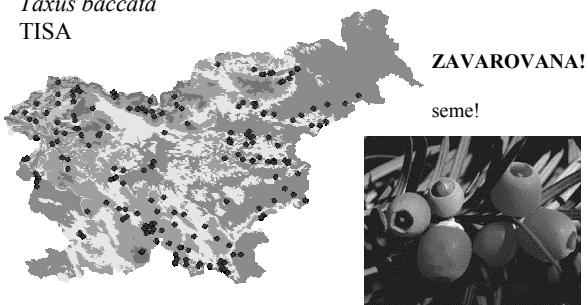

Golosemenke: Pinales

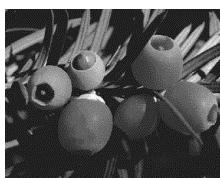
Taxaceae - TISOVKE:

Taxus baccata

TISA

ZAVAROVANA!
seme!

Golosemenke: Pinales

Podocarpaceae:

Podocarpus

Golosemenke: Pinales

Araucariaceae:

Araucaria

Wollemia nobilis

Golosemenke: Pinales

Cupressaceae - CIPRESOVKE:

subf. Juniperoidae:

Juniperus - BRIN

subg. *Juniperus*

subc. *Sabina*

Golosemenke: Pinales

Cupressaceae :

subf. Cupresoideae

Cupressus -

CIPRESA,

Chamaecyparis –

PACIPRESA

subf. Thuoideae

Thuja - KLEK

Golosemenke: pregledd

